

Розділ 4

ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК [321.011.5:[005:37]]:[004.9:007]

ЄВГЕН ІВАНОВ

м. Старобільськ
yugene83@bk.ru

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПРОЦЕС ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

У статті представлено вплив інформаційно-комунікаційних технологій на процес демократизації управління освітніми закладами в Україні. З позиції теорії було проаналізовано низка монографій і дисертацій, присвячених зазначеній проблемі, оскільки починається інтенсивний процес узагальнення накопичених знань з теорії управління освітніми закладами на основі комп'ютерних технологій. На практиці було проведено анкетування щодо визначення ролі інформаційних технологій у процесі демократизації управління освітніми закладами. Анкетування було спрямовано на виявлення проблем, які стримують використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому закладі. В результаті були зроблені висновки, що існують проблеми психологічного характеру. Було визначено низький рівень готовності керівників до використання інформаційно-комунікаційних технологій в управлінні освітніми закладами.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, демократизація управління освітніми закладами, система інформаційного забезпечення управління.

Поряд з традиційними засобами демократизації управління освітніми закладами в Україні в педагогічній науці, в умовах розвитку інформаційно-комунікативних технологій свого поширення набувають нові засоби демократизації управління освітніми закладами, які розвиваються в електронному середовищі, зокрема сервіси мережі Інтернет. Використання інформаційно-комунікативних технологій як засобу демократизації управління освітніми закладами, безумовно, розширило сучасні можливості громадськості в отриманні актуальної й достовірної інформації, що сприяє виведенню процесу демократизації на якісно новий рівень. Такий рівень сприяє також обміну і поширенню інформації щодо управління освітніми закладами в Україні. З розвитком Інтернет-технологій відбувається вдосконалення існуючих та поява нових інформаційних серверів.

Питання впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процес управ-

ління освітніми закладами шляхом система-тизації інформаційного забезпечення управління діяльності досліджували О. Задорожня, Л. Калініна, Ж. Сенчук; визначення основних напрямків демократизації освіти з використанням інформаційно-комунікаційних технологій Н. Сас, М. Яцейко; розробки напрямків удосконалення інформаційної компетентності керівника за допомогою комп'ютерної техніки – І. Адамович, Ю. Атаманчук, Л. Золототська І. Підласий, Т. Шамова; дослідження питання інформаційної культури В. Бабич, Г. Воронцов, Т. Пономаренко, Е. Семенюк та ін.

Аналіз змісту вказаних праць дозволяє стверджувати, що попри детальну розробку різних аспектів проблеми, питання демократизації управління освітніми закладами за підтримки інформаційно-комунікаційних технологій розроблено недостатньо.

Актуальність підвищення ефективності інформаційно-комунікаційних технологій у

процесі демократизації управління освітніми закладами в інформаційному суспільстві очевидна, тому ця проблема потребує спеціального дослідження.

Мета статті – проаналізувати теорію і практику впливу інформаційно-комунікаційних технологій на процес демократизації управління освітніми закладами в Україні.

Інформаційна діяльність управлінців освітніх закладів повинна ґрунтуватися передусім на інформаційних процесах і полягати у розробці інформаційної політики, через створення програми інформатизації діяльності освітнього закладу; формування й розвитку освітньо-інформаційного середовища, інформаційної інфраструктури; створення, розвитку і використання інформаційних ресурсів і систем, автоматизованих систем управління; розробку і використання комп'ютерно-інформаційних і телекомунікаційних технологій у навчально-виховному і управлінському процесах.

Слід відзначити, що у період 75–80-х роках увагу більшості науковців привертало питання школознавства, зокрема, удосконалення управління загальноосвітньою школою, узагальнення й упровадження провідного педагогічного досвіду та ін.

Для України 90-ті роки стали новим етапом в її розвитку. Цей етап її становлення відбувалися процеси демократизації управління освітніми закладами. Для цього періоду характерна активізація тенденцій, спрямованих на використання нових інформаційних технологій у процесі навчання.

Принципові зміни у розвитку теорії демократизації управління освітніми закладами відбулися на початку ХХІ століття. У цей час відбувається зростання кількості монографій і дисертацій, які присвячені демократизації управління освітніми закладами із застосуванням комп'ютерних технологій. Починається інтенсивний процес узагальнення накопичених знань з теорії управління освітніми закладами на основі комп'ютерних технологій та зростає кількість публікацій, присвячених зазначеній проблемі, з'являється низка монографій, захищаються кандидатські дисертації.

Наведемо приклади, так, у 2008 захищає дисертацію А. Гуралюк, який створює науко-

во обґрунтовану прогностичну модель управління закладом післядипломної педагогічної освіти з використанням комп'ютерних технологій для підвищення ефективності управління. Автор розкриває сутність умов дієвості комп'ютерних технологій в управлінні навчальним закладом, визначено та обґрунтовано склад, структуру та критерії ефективності прогностичної моделі управління [1, 5].

Докторську дисертацію в 2009 році захищає доктор педагогічних наук з теорії і методики управління освітою Л. Калініна, яка презентує систему інформаційного забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом. У дисертаційному дослідженні автор пропонує нове вирішення проблеми створення теоретико-методологічних основ інформаційного менеджменту в сфері освіти. Науковець дослідження розглядає зазначену проблему на методологічному, науковому і процесуальному рівнях і підтверджує результатами педагогічного експерименту. Теоретичний аналіз проблеми дав можливість визначити концептуальні засади для моделювання та створення системи інформаційного забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом із застосуванням засобів інформаційно-комунікативних технологій, автоматизованої системи управління на засадах інформаційного менеджменту та соціальної інформатики, як галузей наукового знання, виявити ефективність їх функціонування та зробити відповідні висновки [4, 10].

У цьому 2009 році Ж. Сенчук пропонує власне бачення вирішення проблеми інформаційного забезпечення управління інноваційною діяльністю педагогів загальноосвітнього навчального закладу. У ході дослідження було розроблено та науково-обґрунтовано систему інформаційного забезпечення управління інноваційною діяльністю педагогів загальноосвітнього навчального закладу та її автоматизовану базу даних [6, 22].

Низку робіт було представлено О. Задоронькою, яка акцентує увагу на ефективності управління як взаємодії закладів середньої та вищої освіти. Науковець вважає, що така взаємодія залежить від адекватності дій з боку керуючої підсистеми, таких як: дотримання комплексного підходу при визначенні

спільних цілей та завдань; бачення спільного результату освітнього процесу та шляхів його досягнення за умов взаємодії закладів середньої та вищої освіти; вміння здійснювати аналіз результатів та ефективності освітньої діяльності за умов взаємодії; бачення процесу взаємодії як цілісної системи, що схильна до впливу зовнішнього середовища [3, 17].

У 2014 році Я. Заворотна дослідила організаційно-педагогічні засади інноваційного управління загальноосвітнім навчальним закладом. У контексті демократизації управління освітніми закладами, вони зазначає, що рівень інноваційної діяльності керівника ЗНЗ: створення вільного доступу до вивчення потреб і запитів суспільства та інших суб'єктів інноваційного управління; нормативно-правове та інформаційно-методичне забезпечення інноваційного управління ЗНЗ [2, 219].

На сьогодні Н. Шанідзе зазначає, що демократизація освіти проявляється через проникнення принципів демократії в усі складові системи освіти: структуру навчальних закладів – це структура мережі навчальних закладів інтенсивно модернізується, швидкими темпами формується альтернативний (приватний) сектор надання освітніх послуг – від дошкільних установ до закладів післядипломної освіти, урізноманітнення яких повинно розширити можливість вибору особою навчального закладу, який відповідає її можливостям та запитам; управління, через децентралізацію, розширення прав навчальних закладів з одночасним посиленням громадського нагляду за ними, зростання автономії університетів [7]. Очевидно, що децентралізація і посилення участі громадськості є основними показниками демократизації управління освітніми закладами.

Збігаються точки зору щодо визначення напрямів демократизації управління освітніми закладами між науковцями-філософами і педагогами. Отже, у 2009 році М. Яцейко визначила основні напрями демократизації освіти. Науковець вважає, що демократизація управління життєдіяльністю навчального закладу передбачає розширення та поглиблення академічної мобільності викладачів і студентів; розширення можливостей вибору студентами навчальних курсів й спецкурсів;

упровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу; лібералізація навчальних програм і державних стандартів; поглиблення творчої активності викладача й студента; утвердження практики часткової (або повної) автономії університетів тощо. Було також проаналізовано організаційний та управлінський аспекти демократизації освіти, зокрема, сенс і значення впровадження державно-громадського управління навчальним закладом освіти; розширення повноважень громадських (наглядових) рад університетів, студентського самоуправління, інших громадських організацій.

Одним з факторів демократизації освіти є її децентралізація, що дає можливість здійснювати соціальний контроль з боку громадянського суспільства за якістю освітніх послуг. Децентралізація управління освітою – характерна риса освітніх систем різних країн. Надання більших повноважень нижчим рівням системи означає перекладання на них відповідальності за визначення того, що вони розуміють під якістю освіти. Модернізація управління освітою передовсім передбачає децентралізацію управління, перерозподіл функцій та повноважень між центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та навчальними закладами. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті визначено, що сучасна система управління сферою освіти розвиватиметься як державно-громадська і має враховувати регіональні особистості, тенденції до зростання автономії навчальних закладів, конкурентоспроможності освітніх послуг [8, 9].

Використання засобів в організаційно-управлінській діяльності інформаційно-комунікативних технологій установ освіти приводить до появи багатьох переваг, а саме:

– для адміністрації школи: оперативне отримання й узагальнення даних про навчальний процес для ухвалення управлінських рішень; ведення алфавітних книг, особистих справ співробітників, учнів, батьків для створення оперативних звітів; моніторинг руху учнів; створення системи шкільного документообігу; автоматизоване складання звітності для управління освіти;

– для заступника директора, учителів, учнів і батьків: відвідуваність, створення власних звітів; доступ до щоденника, який автоматично виставляються оцінки та зазначаються заборгованість з навчанням;

– для учителів: ведення класного журналу, календарно-тематичних планів, перегляд звітів; ведення проектів, з гнучким налаштуванням прав доступу;

– для усіх учасників навчально-виховного процесу: формування єдиного середовища обміну інформацією в межах школи, що сприяє взаєморозумінню й співпраці між учасниками навчального процесу [5, 138].

На практиці в процесі опитування стосовно проблем, які стримують використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітніх закладах респонденти зазначили: по-перше, недостатня забезпеченість школи інформаційно-комунікаційними технологіями та іншим обладнанням – 52%; по-друге, недостатній рівень кваліфікації управлінців освітніх закладів для впровадження інформаційно-комунікаційних технологій – 24%; по-третє, консерватизм у використанні інформаційно-комунікаційних технологій в навчально-виховному процесі – 11%; по-четверте, недостатня розробленість програмного забезпечення впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в процес управління освітніх закладів – 29%; по-п'яте, не достатня апробованість існуючого програмного забезпечення – 5%.

Серед причин, що стримують використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітніх закладах респонденти, в першу чергу, вважають відсутність вільного доступу до комп'ютерного обладнання, труднощі із своєчасним ремонтом, проблеми із поділом класу на підгрупи при проведенні занять з використанням інформаційно-комунікаційних технологій та інші.

Однак, проаналізувавши відповіді керівників-респондентів, ми дійшли таких висновків, що існують проблеми психологічного характеру, оскільки було визначено низький рівень готовності керівників до використання інформаційно-комунікаційних технологій в управлінні освітніми закладами. Більш того, більшість керівників потребують інформаційно-комунікаційної обізнаності.

Респонденти вважають, що досить складно просувається інформатизація в адміністративно-організаційному напрямку. Респонденти вказують на відсутності техніки й підготовлених користувачів, на відсутність програмного забезпечення, що відповідало б потребам адміністрації та персоналу, вимогам чинного законодавства.

У статті було проаналізовано теорію і практику впливу інформаційно-комунікаційних технологій на процес демократизації управління освітніми закладами в Україні. Використання засобів інформаційно-комунікативних технологій в організації і плануванні діяльності навчальних закладів та демократизації управління ними сприяє досягненню багатьох переваг, серед яких: підвищення ефективності навчального процесу; можливість управління з оперативним обліком результатів вже здійсненої діяльності; ухвалення ефективніших управлінських рішень; підвищення об'єктивності в оцінці діяльності вчителів і учнів; ефективніше управління пізнавальною діяльністю учнів; можливість вживання обґрунтованих і доцільних заходів, націлених на підвищення результативності управління; оперативний адресний доступ до організаційних даних навчального закладу; економія матеріальних і людських ресурсів; збільшення вільного часу; скорочення об'ємів рутинної роботи.

До перспективних напрямків подальшого дослідження слід віднести розробку методичних рекомендацій щодо розвитку демократизації управління освітніми закладами в Україні.

Список використаних джерел

1. Гуралюк А. Г. Управління закладом післядипломної педагогічної освіти із застосуванням комп'ютерних технологій: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.06 — теорія та методика управління освітою / Андрій Георгійович Гуралюк. — Київ, 2008. — 228 с.
2. Заворотна Я. В. Організаційно-педагогічні засади інноваційного управління загальноосвітнім навчальним закладом / Ярослава Вікторівна Заворотна: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.06. — теорія та методика управління освітою. — Черкаси, 2014. — 200 с.
3. Задорожна О. М. Управління взаємодією загальноосвітнього та вищого навчальних закладів: дис. канд. пед. наук: 13.00.06 — теорія та методика управління освітою / Ольга Миколаївна Задорожна. — Луганськ, 2012. — 200 с.
4. Калініна Л. М. Система інформаційного забезпечення управління загальноосвітнім навчальним

- закладом: дис. ... д-ра наук: 13.00.06 — теорія та методика управління освітою / Людмила Миколаївна Калініна. — Луганськ, 2009. — 440 с.
5. Кривонос О. М. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні : навч. посіб. / О. М. Кривонос. — Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. — 182 с.
  6. Сенчук Ж. О. Інформаційне забезпечення управління інноваційною діяльністю педагогів загальноосвітнього навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.06 — теорія та методика управління освітою / Жанна Олександрівна Сенчук. — Київ, 2009. — 220 с.
  7. Шанідзе Н. О. Соціалізація особистості в умовах демократизації освітнього середовища [Електронний ресурс] / Н. О. Шанідзе. — Режим доступу: <http://yandex.ua/clck/jsredir?from=yandex.ua%>.
  8. Яцейко М. Г. Демократизація як закономірність модернізації освіти в контексті глобалізації : автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.10. — Київ, 2010. — 22 с.

YEVHEN IVANOV
Starobel'sk

THE INFLUENCE OF THE COMMUNICATIVE AND INFORMATIVE TECHNOLOGIES ON THE DEMOCRATIZATION PROCESS OF THE MANAGEMENT OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article deals with the influence of the communicative and informative technologies on the democratization process of the management of educational institutions in Ukraine. From the theoretical point of view a number of monographs and theses devoted to this issue have been analyzed, because of starting intensive process of generalization of studied theoretical knowledge concerning to management theory of educational institutions on the basis of computer technologies. From the practical point of view a special survey has been carried on concerning to the role of the communicative and informative technologies in the democratization process of the management of educational institutions. The main aim of the survey was to disclose the problems which take place in the practice of usage the communicative and informative technologies in educational institutions. In conclusion the psychological problems were determined. The low level of managers' willingness to use the communicative and informative technologies in the management of educational institutions has been recognized. Most of the managers require computer awareness. Lately the practical experience of using autosystems in managing of variety technological processes was determined. Currently the systems of managing of educational process appear in the educational institutions.

Key words: communicative and informative technologies, democratization process of the management of educational institutions, the system of informative ensure management.

ЕВГЕНИЙ ИВАНОВ
г. Старобельск

ВЛИЯНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОМУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ПРОЦЕСС ДЕМОКРАТИЗАЦИИ УПРАВЛЕНИЯ УЧЕБНЫМИ ЗАВЕДЕНИЯМИ

В статье рассматривается влияние информационно-коммуникативных технологий на процесс демократизации управления учебными заведениями в Украине. С позиции теории были проанализированы ряд монографий и диссертаций, посвященных данной проблеме, поскольку начинается интенсивный процесс обобщения накопленных знаний по теории управления учебными заведениями на основе компьютерных технологий. На практике было проведено анкетирование касательно определения роли информационно-коммуникативных технологий в процессе демократизации управления учебными заведениями. Анкетирование было направлено на выявление проблем, которые сдерживают полноценное использование информационно-коммуникативных технологий в учебных заведениях. В результате были сделаны следующие выводы, что существуют проблемы психологического характера. Был определен низкий уровень готовности руководителей к использованию информационно-коммуникативных технологий в управлении учебными заведениями. Было также установлено, что большинство руководителей нуждаются в информационно-коммуникативной специальной подготовке. В последнее время был значительно накоплен опыт использования автоматизированных систем управления разными технологическими процессами. Сегодня системы управления учебным процессом появляются в учебных заведениях.

Ключевые слова: информационно-коммуникативных технологий, демократизация управления учебными заведениями, система информационного обеспечения управления.

Стаття надійшла до редколегії 04.12.2016